

Minnetale over Arthur Olav Sandved

Holdt på møte
3. februar 2022

A handwritten signature in black ink that reads "Arthur O. Sandved". The signature is written in a cursive, flowing style.

Av Johan Elsness

Arthur Olav Sandved var født 2. februar 1931 og døde 10. april 2021, 90 år gammel. Det meste av livet var han ansatt ved Universitetet i Oslo, siden 1974 som professor. Hans fag var engelsk språkvitenskap. Han var medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi fra 1987, der det meldes at han var en hyppig og ivrig deltager på møtene. I 1995 ble han valgt til nestleder i Den historisk-filosofiske klasse, det som nå heter Klassen for humaniora og samfunnsvitenskap. Han rykket opp til leder i 1996.

Arthur Sandved var født i New York, men ble ikke i USA i mer enn noen måneder, før familien vendte tilbake til Norge. Sandved fikk sin oppvekst på Jæren, i et miljø preget av Misjonssambandets markante legmannskristendom. I dette miljøet lærte han nøysomhet, flid og selvdisciplin, egenskaper som skulle komme til å prege ham. Fra Sandveds oppvekstmiljø på Jæren er det et stykke vei til Asker og til Holmen menighet, der han etter hvert ble et svært aktivt medlem. Han gikk den veien, men beskrev det selv som en vandring som til tider hadde vært krevende. Livet igjennom forble han lojal og takknemlig overfor det miljøet der han hadde hatt sine røtter.

Han tok examen artium ved Rogaland offentlege landsgymnas og fikk så sin utdanning ved Universitetet i Oslo, der han ble cand.philol. i 1959. Foruten hovedfag i engelsk hadde han tysk bifag og historie grunnfag i fagkretsen.

Som nybakt cand.philol. gikk han rett til en stilling som høyskolelektor i engelsk ved Norges Lærerhøgskole i Trondheim. Han ble i Trondheim i fire år, til han fikk sin første stilling ved Universitetet i Oslo i 1963.

Da han kom tilbake til Oslo, var han allerede godt i gang med sin doktoravhandling. Han disputerte i 1968. Tittelen på avhandlingen var *Studies in the Language of Caxton's Malory and that of the Winchester Manuscript*. Den er en sammenligning av språket i to utgaver av en kjent engelsk tekst fra tidlig 1400-tall: Sir Thomas Malorys *Morte Darthur*. Så sent som i 1934 var det blitt funnet en ny versjon av denne. Den franske tittelen til tross er det en engelsk tekst, om ingen ringere enn Kong Arthur, han med ridderne av det runde bordet. Men Arthur Sandveds doktoravhandling har lite eller ingenting å si om Kong Arthur. Den er en strengt språklig undersøkelse av forskjeller mellom de to utgavene av den kjente middelengelske teksten. Da Sandved langt senere i livet rundet 60, fortalte han Aftenposten at 'Selv en språkmann som jeg oppdaget etter hvert hva som egentlig står i teksten'. Doktoravhandlingen bærer preg av å være fra tiden før han hadde gjort den oppdagelsen. Han må sies å ha kompensert grundig for det gjennom sin senere karriere, blant annet ved at han som sitt siste større arbeid utga en oversettelse av noen av Malorys fortellinger om Kong Arthur og hans riddere i 2007.

Et langt bredere publikum nådde Arthur Sandved med grammatikkboken *An Advanced English Grammar*, som han utga i 1969 sammen med sin mentor professor Paul Christophersen. Det lå en stor anerkjennelse i at de fikk den ut på det ledende engelske forlaget Macmillan. Boken er en meget bokstavtro anvendelse av strukturalismens måte å beskrive språk på, som da en stund hadde vært toneangivende i mange kretser, men den viser fremfor alt stort pedagogisk talent. Mange årganger av engelskstudenter fikk sitt første seriøse møte med engelsk grammatikk på akademisk nivå gjennom *An Advanced English Grammar*. Det gjaldt studenter i Oslo og andre norske læresteder, og også studenter mange steder i utlandet.

Arthur Sandved fylte til fulle rollen og de mange oppgavene som engelskprofessor. En del av grunnlaget var at han var i besittelse av det han selv omtalte som et meget velutviklet papegøye-talent. Han hadde et helt eksepsjonelt språkkøre. Sammen med et særdeles behagelig taleorgan gjorde det at han snakket et engelsk som var en fryd å høre på og en inspirasjon for både kolleger og studenter. En engelsk kollega som var sammen med ham under et opphold i England, rapporterte etterpå at det eneste som hadde røpet at Sandved ikke var engelskmann, var hva som skjedde når han skulle krysse gaten: Han så alltid feil vei.

Faglig behersket Arthur Sandved hele feltet av engelsk språk: moderne og fremfor alt historisk språk, grammatikk, fonetikk, oversettelse. Og han overskred mer og mer grensen fra språk til litteratur.

I tillegg var han en meget effektiv og ryddig administrator, som Universitetet hadde stor glede av. Som møteleder var han forbilledlig. Han hadde en naturlig autoritet som alle ble påvirket av, selv om mange slett ikke alltid var enige med ham. Han hadde diverse perioder som instituttbestyrer, og også mange oppgaver på fakultetsnivå, og også på sentralt nivå ved Universitetet, som medlem av Det Akademiske Kollegium fra 1982 til 1985.

Arthur Sandveds interesser og engasjement begrenset seg ikke til virksomheten ved Universitetet i Oslo. Han var sterkt engasjert i sitt lokalmiljø i Asker, der han bodde med sin kjære Ruth og deres tre døtre. Ikke minst var han altså aktiv i Holmen menighet, blant mye annet som leder for menighetsrådet. En periode kastet han seg ut i partipolitikken, og drev det til å bli leder for skolestyret i Asker. En begrensning måtte det imidlertid være også på hans tid, og han fant vel ut at han ønsket å bruke sin tid og sine krefter på mer rent faglige formål, og følte kanskje også at partipolitikk ikke var hans hjemmebane. Men hans engasjement gikk stadig langt utover oppgavene ved Universitetet i Oslo.

Han brukte blant annet sin kompetanse som konsulent for Det norske Bibelselskap og kjempet iherdig mot det han så som en moderne forflatning av bibelspråket. Der ble han, kanskje litt overraskende for noen, forbundsfelle med Finn-Erik Vinje. De to forfattet sammen en kronikk i Aftenposten i 2006, der de argumenterte heftig mot det 'dagligspråks-svermeriet' som de mente skjemmet den siste bibeloversettelsen. Et hovedpoeng var at talespråk og skriftspråk fortsatt bør være forskjellige størrelser.

Arthur Sandved var for lengst blitt en ivrig tilhenger og forsvarer av riksmålet. Nå hadde han altså sine røtter på Jæren og sin artium fra Rogaland offentlege landsgymnas, som aldri har vært noen høyborg for riksmålet. Han bevarte sin respekt for nynorsken og var alltid god å ha når oversettelsestekster til engelskeksamen skulle gjøres tilgjengelige på nynorsk. Men selv valgte han riksmålet – og snakket det *nesten* like godt som han snakket engelsk.

Sandved fikk god utfoldelse for sin riksmålsinteresse da han i 1990 ble innvalgt i Det norske Akademi for Språk og Litteratur (som da fremdeles het Det norske Akademi for *Sprog* og Litteratur). Han gjorde en stor innsats i arbeidet med Akademiets verdifulle ordbok. Ikke minst bidro han med viktig informasjon om de mange norske ord og uttrykk med sannsynlig eller mulig opphav i engelsk. Sandved representerte også Akademiet i Norsk

Språkråd i en lang periode, fra 1992 til 2004. Også der var hans naturlige autoritet til god hjelp, i et miljø hvor kampen for et mest mulig moderat bokmål kunne være tung å kjempe. Den litt spesielle språksituasjonen i Norge er ikke alltid lett å forklare for utlendinger. Sandved var behjelpelig med et engelskspråklig hefte om «*Riksmål*» – *Norway's Unofficial Standard Language*, som Akademiet utga i 2004.

Det går en lang faglig linje, kall det gjerne en rød tråd, gjennom det meste av Sandveds voksne liv fra hans tidlige forskning på standardiseringen av engelsk mot slutten av middelalderen til hans engasjement for standardiseringen, og normeringen, av norsk i vår egen tid.

Sin aller største innsats gjorde Arthur Sandved i sitt arbeid med engelskfaget, dets posisjon i Norge, og i stigende grad forholdet mellom engelsk og norsk. Han arbeidet inngående med den historiske utviklingen til engelsk som universitetsfag i Norge. Det arbeidet resulterte i to bind han kalte 'Fra «kremmersprog» til verdensspråk'. De ble utgitt i henholdsvis 1998 og 2002 i skriftserien til Forum for universitetshistorie. Han satte strek for faghistorien i 1957 – han ville ikke skrive om tiden da han selv var en del av engelskfagets historie i Norge.

Hans eget hovedfokus var hele tiden på historisk engelsk, særlig middelengelsk. Han foreleste over Englands store middelalderdikter Geoffrey Chaucer med stort og smittende engasjement, særlig Chaucers hovedverk, *The Canterbury Tales*. Han skrev en egen bok om Chaucers språk, *Introduction to Chaucerian English*. Den ble utgitt på det anerkjente engelske forlaget Brewer i 1985, og et stort internasjonalt publikum kunne dermed ha nytte av den. Sandveds bok om Chaucerian English kom sannelig i en japansk utgave også.

Sandveds faglige innsats kom etter hvert til å dreie seg mer og mer om å oversette, eller snarere gjendikte, viktige engelske tekster til norsk. Det hadde begynt med *Vers fra vest* i 1987, en samling dikt fra gammelengelsk tid. Som så mange av hans senere oversettelser ble den utgitt i serien Thorleif Dahls kulturbibliotek. Sakte, men sikkert beveget Sandveds gjendiktninger seg nærmere moderne tid. William Langland var en samtidig av Chaucer i siste halvdel av 1300-tallet. Hans *Piers Plowman* ble utgitt som *Peter Plogmann* i 1990. En annen samtidig var den kristne mystikeren Julian av Norwich, kjent som forfatteren av *Revelations of Divine Love*. Arthur Sandved utga oversettelsen *Visjoner av Guds kjærlighet* i 2000. Et utvalg av Chaucers Canterbury-fortellinger fulgte noen år senere.

Sandved gjendiktet videre noen av de viktigste engelske tekstene fra tidlig moderne tid. Hans utgave av John Miltons *Paradise Lost* kom først i

Thorleif Dahls kulturbibliotek i 1993, som *Det tapte paradys*, og så i Aschehous Klassikerserie i 2005. Den er et kjempearbeid, ikke bare fra Miltons, men også fra Sandveds side. Den norske gjendiktningen fyller nesten 400 sider, på blankvers, med et fyldig etterord av Sandved selv. I dette etterordet tar han opp en del av de oversettelsesproblemene gjendiktningen har bydd på, blant annet som følge av at norsk ikke er så rikt på enstavelsesord som engelsk, noe som gjør blankvers-rytmen ekstra vanskelig. Problemene ble ikke mindre av at Miltons engelsk hadde lengre setninger og en mer innfløkt stil enn hva som var vanlig selv på den tiden, åpenbart påvirket av latin. Den kortere *Det gjenvundne paradys (Paradise regained)* forelå i 2005.

I sin stilling ved Universitetet i Oslo var Arthur Sandved bestyrer ved Institutt for britiske og amerikanske studier frem til utgangen av 1994. Han gikk ikke tilbake til undervisning, men ble innvilget sammenhengende forskningstermin frem til han pensjonerte seg våren 1996. Han var altså en ganske ung pensjonist, bare 65 år, og enda noen år yngre da han sluttet å undervise. Mange går av med pensjon for å nyte sitt otium. Sandved gjorde det for å kunne konsentrere seg enda mer om sitt faglige arbeid, fremfor alt sitt viktige oversettelses- og gjendiktningssarbeid. Han struttet fremdeles av energi og arbeidsglede, og betrodde meg etter en tid at dette var en av de beste periodene i hans liv. I tillegg til de arbeidene som allerede er nevnt, leverte han blant annet flere bidrag til Aschehous Shakespeare-serie: de historiske skuespillene *Kong Henrik VI* og *Kong Henrik VIII*, og fremfor alt *Kong Lear*, av mange betraktet som et av Shakespeares hovedverk. Også disse ble gjendiktet til den krevende blankvers-formen. Han beveget seg så langt opp mot vår egen tid som til 1700-tallet med sin gjendiktning av Henry Fieldings roman *Joseph Andrews*.

Tor Obrestads anmeldte Sandveds gjendiktning av *Kong Lear* i Stavanger Aftenblad. Han skriver blant annet:

... det som verkeleg gjer stykket samtidig og til ei storarta lesaroppleving, er gjendiktinga til Arthur Sandved. ... dei [tidlegare] norske gjendiktingane av Shakespeare [har] hatt litt av dette opphøgde, rett nok storarta, men noko distanserte ved seg: verdslitteraturpreget. Hos Sandved har Shakespeare kome ned på jorda, men utan å mista dei poetiske eller litterære kvalitetane. Arthur O. Sandved har funne fram til eit språk som både inkluderer Shakespeare sine ville og spenstige tokter i sinnets irrgangar, som er til å følgja tanke- og opplevingsmessig, og som held spenninga ved like. ... Dette renessansestykket frå ei førkristen tid er med stor kunst gjendikta til eit engasjerande språk frå vår eiga tid.

Det var ingen dårlig attest å få, særlig når man tar i betraktning at Obrestad selv var nynorsk-bruker, mens Arthur Sandveds Lear taler et uklanderlig riksmål.

Alle vi som hadde gleden av å ha Arthur Sandved som universitetslærer eller kollega, noen begge deler, og noen av oss også som venn, står i en stor takknemlighetsgjeld. Takket være den omfattende litterære produksjonen han etterlater seg, som kan nytes også av dem som ikke hadde gleden av å oppleve ham personlig, er det en langt større krets som har del i den takknemlighetsgjelden.

Fred over Arthur Sandveds rike minne.